

Дело C-283/21**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

4 май 2021 г.

Запитваща юрисдикция:

Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen (Германия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

23 април 2021 г.

Жалбоподател в първоинстанционното и във въззивното производство:

VA

Ответник:

Deutsche Rentenversicherung Bund

Предмет на главното производство

Координация на системите за социална сигурност — Пенсионно право — Регламент (ЕО) № 987/2009 — член 44, параграф 2 — Отчитане на период за гледане на малко дете — Предпоставки — Дейност като наето или самостоятелно заето лице

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на правото на Съюза, член 267 от ДФЕС

Преюдициални въпроси

- 1) Трябва ли съгласно разпоредбите на Нидерландия — като компетентна държава членка съгласно дял II от основния регламент [Регламент (ЕО) № 883/2004] — при придобиване на пенсионни права да се зачита периодът за гледане на малко дете по смисъла на член 44, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 987/2009, при положение че периодът за гледане

на малко дете в Нидерландия представлява всъщност единствено период на пребиваване в страната?

При отрицателен отговор на първия въпрос:

- 2) Трябва ли член 44, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 987/2009 да се тълкува в по-широк смисъл, предвид по-нататъшното развитие на решенията на Съда на ЕС от 23 ноември 2000 г. (дело С-135/99, [ЕС:С:2000:647], Elsen) и от 19 юли 2012 г. (дело С-522/10, EU:С:2012:475, Reichel-Albert), а именно, че компетентната държава членка следва да признае периода за гледане на малко дете и в случаите, когато лицето, отглеждало детето, преди или след този период действително има пенсионни права на база професионално образование или заетост само в системата на тази държава, но непосредствено преди или след изтичането на периода за гледане на малко дете не е плащало осигурителни вноски в тази система?

Посочени разпоредби от правото на Съюза

Договор за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) — член 21, параграф 1

Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година за координация на системите за социална сигурност — член 5 и член 11

Регламент (ЕО) № 987/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност — член 44

Цитирани разпоредби от националното законодателство

Sozialgesetzbuch (Кодекс за социалното осигуряване, SGB) — Книга шеста (VI), член 56, параграфи 1, 3 и 5, член 57 и член 249

Кратко изложение на фактите и на производството

- 1 Жалбоподателката, германска гражданка, родена в Аахен/Германия през 1958 г., живее от 1975 г. до 2010 г. във Валс — предградие на Аахен, на територията на Нидерландия. Тя посещава училище в Аахен, стажува там преди следването си, което е предпоставка за прием в местното специализирано училище по социална педагогика, и се обучава за признат от държавата възпитател. На 1 август 1978 г. започва едногодишен трудов стаж в детска градина (изпитателна година). Тази изпитателна година обикновено протича в контекста на трудова заетост, която подлежи на задължително

осигуряване. Тъй като липсват достатъчно позиции за учебен стаж, жалбоподателката стажува без заплащане и следователно не подлежи на задължително пенсионно осигуряване. След успешно завършване на обучението за признат от държавата възпитател, тя придобива диплома за завършено професионално образование (Fachabitur) през 1979/80 г. Впоследствие не упражнява трудова дейност по своята професия: поради местоживеенето ѝ в Нидерландия, бюро по труда в Германия не може да ѝ осигури работа. В Нидерландия тя няма възможност да работи като възпитател поради нейното немско образование.

- 2 Жалбоподателката и нейният съпруг — конституиран като заинтересована страна — имат две деца, които са отгледали заедно във Валс. Поради професията на съпруга, основната тежест по отглеждането на децата пада върху жалбоподателката. И двете деца посещават без прекъсване училище в Аахен, по-специално в периода от 1986 г. до 1999 г. От септември 1993 г. до август 1995 г. жалбоподателката управлява самостоятелно детски бутиков магазин в Аахен. Тя не плаща осигурителни вноски по германската схема за пенсионно осигуряване за тази дейност. От април 1999 г. до октомври 2012 г., жалбоподателката извършва ограничена трудова дейност в Германия, която не подлежи на задължително осигуряване. На 1 февруари 2010 г. тя се мести от Валс в Аахен. От октомври 2012 г. работи в Германия със задължение за пенсионно осигуряване. В нито един момент не е наета по трудово правоотношение в Нидерландия. Преди и след раждането на децата съпругът ѝ работи непрекъснато в Германия, като подлежи на задължително пенсионно осигуряване.
- 3 Съгласно нидерландското законодателство, единствено на база периода си на пребиваване в Нидерландия от 13 февруари 1975 г. (навършване на 17-годишна възраст) до 1 февруари 2010 г. включително, жалбоподателката има право на нидерландска пенсия за старост (AOW) като държавна пенсия.
- 4 По искане на жалбоподателката, ответникът, като компетентна германска институция за пенсионно осигуряване, установява обвързващо всички налични данни в рамките на осигурителната история на жалбоподателката до 31 декември 2007 г. (т.нар. вписване). Ответникът не отчита периода от 15 ноември 1986 г. до 31 март 1999 г. като период за гледане на малко дете или период, който трябва да се вземе предвид поради гледане на дете, тъй като по това време жалбоподателката отглежда децата си в друга държава — членка на ЕС, а именно в Нидерландия, като в началото на отглеждането не е упражнявала дейност като наето или самостоятелно заето лице в Германия. Ответникът отчита периода от 1 април 1999 г. до 1 юни 1999 г. като период, който трябва да се вземе предвид по отношение на отглеждането на дъщерята на жалбоподателката, тъй като по това време тя упражнява незначителна дейност в Германия (решение от 1 септември 2014 г.; решение по административна жалба от 12 август 2015 г.).

- 5 Sozialgericht Aachen (Съд по социалноосигурителни спорове Аахен) отхвърля жалбата срещу неотчитането на периода от 15 ноември 1986 г. до 31 март 1999 г. като период за гледане на малко дете или период, който трябва да бъде взет предвид поради гледане на дете: зачитането на отглеждане на малко дете, което се извършва в Нидерландия, е недопустимо по германското законодателство. Равно третиране на периодите за гледане на малко дете съгласно член 44, параграф 2 на Регламент № 987/2009 не е възможно, тъй като в дните на раждане или непосредствено преди това жалбоподателката не упражнява дейност като наето или самостоятелно заето лице в Германия или съгласно германското законодателство и не плаща осигурителни вноски по германското задължително пенсионно осигуряване поради дейност като наето или самостоятелно заето лице. Отчитането на пенсионни права (поради пребиваване) в нидерландското пенсионно осигуряване показва по-скоро тясна обвързаност на жалбоподателката към нидерландската система за социално осигуряване. Липсва също прекъсване в осигуряването. Двойното отчитане на пенсионни права не е смисъла и целта на европейското социално право, което се стреми към координация (съдебно решение от 27 октомври 2016 г.).
- 6 В своята въззивна жалба жалбоподателката твърди, че въпреки че пребивава в Нидерландия, нейният живот — включително отглеждането и грижите за децата ѝ — протича основно в Германия. Поради което тя бива произволно ощетена в сравнение с майка, която също отглежда децата си в чужда държава в близост до границата, но упражнява трудова дейност със задължителни осигурителни вноски във Федерална република Германия в продължение на поне един месец преди или по време на отглеждането, или е омъжена за съпруг, който по време на периодите за гледане на малко дете упражнява подлежаща на осигуровки в Германия трудова дейност в друга държава на пребиваване. Не било уместно да се прави разграничение въз основа на обстоятелството дали отглеждащият родител е обвързан в достатъчна степен със системата за пенсионно осигуряване на Федерална република Германия в резултат на собствена дейност или такава обвързаност произтича от подлежащата на задължително осигуряване в страната заетост на съпруга. Не можело да се става въпрос за двойно отчитане, тъй като изплащаната в Нидерландия пенсия е за периоди, в които са налице подобни пенсионни права в Германия.
- 7 По време на производството по обжалване ответникът отпуска на жалбоподателката пенсия поради пълна неработоспособност считано от 1 март 2018 г. в размер на 109,14 евро месечно (решение от 18 февруари 2019 г.). Вземайки предвид до момента незачетените и тук оспорвани периоди за гледане на малко дете и периоди, които трябва да се вземат предвид, тя би получавала пенсия в размер на 349,02 евро на месец.
- 8 Sociale Verzekeringsbank (социалноосигурителна каса, SVB) на Нидерландия посочва в отчет за изпълнението от 20 август 2019 г., че в резултат на периодите на пребиваване жалбоподателката е достигнала 70% от размера

на пенсията по AOW. В случай че бъдат зачетени периоди за гледане на малко дете по германското задължително пенсионно осигуряване, то нидерландският пенсионен доход се намалява с 10%.

Кратко представяне на мотивите на преюдициалното запитване

- 9 По германското законодателство липсва основание да се иска по-висока пенсия поради намалена работоспособност считано от 1 март 2018 г. на основание отчитането на периодите за гледане на малко дете и периодите, които трябва да се вземат предвид, по членове 56, 57 от SGB VI. Доколкото ответникът — със свое решение от 18 февруари 2019 г. — не взема предвид тук оспорваните периоди за гледане на малко дете при определянето на размера на пенсията, то това не може да бъде оспорено единствено на базата на националното законодателство. Жалбоподателката всъщност отговаря на изискванията за зачитане по член 56, параграф 2, второ изречение, точки 1 и 3 от SGB VI, тъй като периодът за отглеждане на малко дете следва да ѝ бъде приписан и тя не е изключена от зачитане. Това зачитане обаче не може да се извърши (единствено) поради факта, че отглеждането не е на територията на Федерална република Германия, нито може да бъде приравнено на такова отглеждане (член 56, член 1, второ изречение, точка 2 във връзка с параграф 3 от SGB VI).
- 10 Зачитане съгласно член 56, параграф 3, първо изречение от SGB VI не може да се извърши поради това, че отглеждането на двете деца на жалбоподателката не е в Германия. Зачитане съгласно член 56, параграф 3, второ изречение от SGB VI също не може да се приеме, тъй като за целта отглежданият родител трябва да е пребивавал обичайно в чужбина с детето си и по време на отглеждането на детето или непосредствено преди раждането му да е плащал задължителни осигурителни вноски за извършване на дейност като наето или самостоятелно заето там лице. Конкретният случай не е такъв. Не е възможно и зачитане по член 56, параграф 3, трето изречение от SGB VI. Съгласно тази разпоредба се изисква съпругът на жалбоподателката да е плащал такива задължителни осигурителни вноски към германското пенсионно осигуряване при съвместното пребиваване на съпрузите в чужбина поради упражняване на трудова дейност в чужбина. Това не е така.
- 11 Тъй като не може да бъде зачетен период за гледане на малко дете по член 56 от SGB VI, отпада и периодът, който трябва да се вземе предвид по смисъла на член 57 от SGB VI. Доколкото жалбоподателката е осъществявала само незначителна самостоятелна дейност в Германия в периода от септември 1993 г. до август 1995 г., се изключва правото на зачитане на периоди, които трябва да се вземат предвид, тъй като не са плащани задължителни осигурителни вноски — член 57, второ изречение от SGB VI.

- 12 Изходът на правния спор зависи от това, дали от разширеното тълкуване на член 44, параграф 2 на Регламент № 987/2009 с оглед на досегашната съдебна практика на Съда на Европейския съюз относно (германските) периоди за гледане на малко дете произтича признаване на периодите за гледане на малко дете и периодите, които трябва да се вземат предвид.
- 13 Разпоредбата на член 44 от Регламент № 987/2009 е материално приложима в случая, тъй като съдържа специален режим на приравняване на факти при отглеждане на деца в чужбина. Тъй като жалбоподателката живее с децата си в Нидерландия по време на оспорвания период, тя не попада в обхвата на член 11, параграф 3, букви а)–г) на Регламент № 883/2004, а съгласно член 11, параграф 3, буква д) на същия регламент Нидерландия е „компетентната държава членка“. Ако Нидерландия не взема предвид периодите за гледане на малко дете, то Федерална република Германия е компетентна. Поради това обстоятелство (първоначално) за решението е от значение дали нидерландското законодателство „не взема предвид“ периодите за гледане на малко дете по смисъла на този регламент.
- 14 Съгласно член 44, параграф 1 на Регламент № 987/2009 понятието „период за гледане на малко дете“ се отнася до всеки период, който се зачита съгласно пенсионното законодателство на държава членка или който осигурява добавка към пенсията изрично поради това, че лицето е отглеждало малко дете, независимо от метода, използван за изчисляване на тези периоди, и дали те се натрупват по време на гледането на малко дете, или са признати с обратна сила. Следователно, в контекста на пенсионно осигурителната фактология, трябва да е налице или изрично зачитане, или добавка към пенсията поради това, че лицето е отглеждало малко дете, като с това са обвързани съответни периоди на гледане на малко дете. Необходимо е периодите на гледане на малко дете да се зачетат като такива и/или да се предвиди право на (по-високо) обезщетение единствено въз основа на гледането на малко дете. Тук не е от значение дали в конкретния случай периодите за гледане на малко дете действително се зачитат, или не, а единствено дали законодателството на държавата членка изобщо взема предвид периодите за гледане на малко дете като такива с пенсионни права (това е също позицията на генерален адвокат Jääskinen в неговото заключение от 1 март 2012 г. по дело Reichel-Albert, C—522/10, EU:C:2012:114, т. 67).
- 15 В рамките на пенсионноосигурителната система на Нидерландия периодите за гледане на малко дете нито се зачитат изрично като такива, нито от тях произтича някаква добавка или какъвто и да е друг ефект върху пенсионните права по смисъла на член 44, параграф 2 от Регламент № 987/2009. Нидерландската държавна пенсия по AOW (Algemene Ouderdomswet) зависи единствено от периодите на местоживееене или месторабота в Нидерландия. Всяко лице, което пребивава или работи в Нидерландия, натрупва всяка година по 2% от пълната пенсия по AOW. Ако дадено лице се осигурява по AOW в продължение на 50 години, то има право на пълен размер пенсия по

AOW. Тъй като жалбоподателката живее в Нидерландия почти 35 години, тя съответно има право на пенсия по AOW от около 70%. Всеки, който е достигнал необходимия период на местоживеене или месторабота в Нидерландия и е навършил законоустановената възраст за пенсиониране, има право на пенсия по AOW. Тъй като държавната пенсия се основава единствено на периодите на местоживеене или месторабота в Нидерландия, а не на периоди за гледане на малко дете като релевантен за пенсионното право фактически състав, настоящият съдебен състав счита, че в нидерландската пенсионноосигурителна система „не се вземат предвид“ периоди за гледане на малко дете по смисъла на член 44, параграфи 1 и 2 от Регламент № 987/2009.

- 16 Ако Съдът на Европейския съюз отговори отрицателно на първия преюдициален въпрос по-горе, то съгласно член 44, параграф 2 на Регламент № 987/2009 може да се говори за компетентност на Федерална република Германия като държава членка, чиито законови разпоредби са приложими към съответното лице съгласно дял II от Регламент № 883/2004. Фактическият състав на член 44, параграф 2 не се изключва по параграф 3 от същия член по отношение на жалбоподателката, тъй като същата не упражнява дейност в Нидерландия нито като наето, нито като самостоятелно заето лице.
- 17 Предвид съдържанието на член 44, параграф 2 на Регламент № 987/2009, фактическият състав на тази разпоредба не е изпълнен. Изисква се жалбоподателката да извършва дейността като наето или самостоятелно заето лице в момента, в който вземането предвид на периода за гледане на въпросното дете започва съгласно германското законодателство (т.е. при раждането на двете ѝ деца). В конкретния случай това не е така. Предвид предходната съдебна практика на Съда на ЕС обаче, настоящият съдебен състав сериозно обмисля прилагането на член 44, параграф 2 на Регламент № 987/2009 отвъд неговата формулировка по отношение на случаите, в които осигурените лица не са наети срещу заплащане или самостоятелно заети преди раждането на децата, но са наети без заплащане преди раждането или упражняват самостоятелна дейност, която не подлежи на задължително осигуряване, след раждането. Следва да се реши дали тези обстоятелства са достатъчни в контекста на предишната съдебна практика на Съда на ЕС, за да се изхожда от достатъчна обвързаност между периодите на гледане на малко дете и периодите на пенсионно осигуряване в рамките на германската пенсионно-осигурителна система.
- 18 Настоящият съдебен състав счита, че в контекста на член 21 ДФЕС подобно разширено тълкуване е очевидно, като се вземе предвид предишната съдебна практика на Съда на ЕС (решение от 19 юли 2012 г., C-522/10, Reichel-Alber, т. 35 и 45, EU:C:2012:475).
- 19 Ако настоящият казус се сравнява с решените досега дела от страна на Съда на ЕС, като съществена разлика може да се отбележи, че жалбоподателката

не осъществява никаква трудова дейност, подлежаща на осигуряване във Федерална република Германия, преди да се премести да пребивава в чужбина, и по-специално преди раждането на нейните деца. Вместо това — преди раждането на децата ѝ тя има единствено периоди на обучение, които следва да се вземат предвид от гледна точка на пенсионните права (т.н. периоди на зачитане), и първоначално не работи в продължение на няколко години след раждането. Същевременно са налице доводи, които предполагат, че и в настоящия случай има достатъчна обвързаност между периодите за гледане на малко дете и осигурителните периоди.

- 20 За подобна взаимовръзка говори фактът, че цялото професионално развитие на жалбоподателката протича изцяло на територията на Федерална република Германия: жалбоподателката посещава училище само в Германия и там завършва успешно обучението си като признат от държавата възпитател; съответните периоди на зачитане на пенсионни права поради професионалното ѝ обучение в (специализирано) училище са също така вписани в нейната осигурителна история. Завършеният едногодишен учебен стаж за дипломиране на жалбоподателката през 1978/79 г. е следвало да протече редовно срещу заплащане и следователно да подлежи на задължително пенсионно осигуряване. Той (случайно) протича без заплащане и следователно без осигуряване, тъй като по това време в мястото на обучение има повече кандидати, отколкото планирани позиции за бъдещи възпитатели. Жалбоподателката не намира работа в Нидерландия, тъй като не отговаря на тамошните изисквания за образование. В Германия не успява да започне работа, тъй като с оглед услугите в сферата на заетостта тя е препратена към страната на пребиваване (Нидерландия). По-нататъшният житейски път на жалбоподателката също е насочен до голяма степен към правната, икономическата и социалната система на Германия: децата ѝ посещават училище в Германия, така че е неизбежно част от отглеждането да протича и в Германия. Преди и след раждането на техните деца, съпругът ѝ упражнява попадаща в обхвата на задължителното осигуряване дейност единствено в Германия. Самата жалбоподателка в нито един момент не е нито самостоятелно заето лице, нито упражнява попадаща в обхвата на задължителното осигуряване дейност в Нидерландия. От друга страна, от септември 1993 г. до август 1995 г., тя е самостоятелно заето лице в Германия, без да дължи осигурителни вноски. От април 1999 г. до октомври 2012 г. тя извършва ограничена трудова дейност, която не подлежи на задължително осигуряване, а от октомври 2012 г. е заето лице със задължение за осигуряване в Германия. Настоящият съдебен състав не пропуска да признае, че жалбоподателката — за разлика от предходните разглеждани от Съда на ЕС казуси — не само временно премества мястото си на пребиваване в друга държава членка, но живее там постоянно. Настоящият състав обаче не счита тази разлика за съществена. По-скоро решаващото е, че професионалната биография на жалбоподателката разкрива нейната интеграция по отношение на трудов и стопански живот изцяло във Федерална република Германия. Ако вземането предвид на периодите за гледане на малко дете или периодите, които трябва да се

вземат предвид, се счита са неприложимо само защото жалбоподателката пребивава на територията на Нидерландия на няколкостотин метра отвъд границата на град Аахен, или германската държавна граница, то от гледна точка на настоящия съдебен състав — това е несъвместимо с член 21 ДФЕС относно гарантираната свобода на движение за граждани на Съюза.

- 21 Според настоящия съдебен състав съществуват достатъчно основания, годината на учебен стаж на жалбоподателката преди раждането на децата ѝ, който по случайност не е заплатен и следователно не подлежи на пенсионни осигуровки, както и освободената от осигуровки самостоятелна заетост след раждането на децата и взетата предвид от ответника ограничена трудова дейност от 1999 г., която също не подлежи на пенсионно осигуряване, да бъдат разглеждани като достатъчна степен на обвързаност с германската пенсионно-осигурителна система. Липсва двойно отчитане на паралелни периоди на пребиваване в Нидерландия и периоди за гледане на малко дете в Германия (вж. също съображение 12 от Регламент № 883/2004, според което припокриване на обезщетения от един и същ вид за един и същ период следва да се избегне). Това е така, защото, ако се вземат предвид периодите за гледане на малко дете съгласно германското пенсионно-осигурително законодателство, то пенсията за старост на жалбоподателката в Нидерландия ще бъде съответно намалена.